

درایه

درایه علمی است که در آن از سند و متن، چگونگی نقل و آداب **حدیث** گفتگو می‌شود. اسم‌های دیگری که برای این علم بیان شده عبارتست از: علم مصطلح الحدیث، علم اصول الحدیث، علوم الحدیث و مصطلحه.

فهرست مندرجات

- ۱ - موضوع علم درایه
- ۲ - معنای حدیث
- ۳ - فایده‌ی علم درایه
- ۴ - متن حدیث
  - ۴.۱ - اقسام متن حدیث از نظر وضوح دلالت
- ۵ - سند حدیث
  - ۵.۱ - اقسام حدیث از نظر سند
- ۶ - تحمّل حدیث
- ۷ - آداب نقل
- ۸ - جرح و تعدیل
- ۹ - چگونگی تدوین و ضبط حدیث
- ۱۰ - پانویس
- ۱۱ - منبع

موضوع علم درایه

موضوع علم **درایه حدیث** است؛ اعم از سند، متن، نحوه ی تحمّل (فرا گرفتن) و آداب نقل آن.

معنای حدیث

حدیث، کلامی است که بیانگر قول، فعل و یا **تقریر** و امضای **معصوم** علیه السلام باشد. بنابر این، اطلاق حدیث بر کلام غیر معصوم، مجاز است.
^[۱] وصول الاخیار، ص ۸۸.
^[۲] الحبل المتین، ص ۴.

فایده ی علم درایه

فایده ی علم درایه، بازشناسی حدیث پذیرفته از غیر پذیرفته استکه نتیجه ی آن، عمل به اولی و اجتناب از دومی خواهد بود.
^[۱] نهایة الدراية (سید حسن صدر)، ص ۸۶.

متن حدیث

متن حدیث عبارت است از الفاظ و قالب حدیث که گویای مفاد آن است.

متن حدیث به لحاظ وضوح یا عدم وضوح دلالت بر مقصود، به **نص**، **مجمل**، **ظاهر** و مؤول تقسیم می‌شود؛ زیرا لفظ یا تنها يك معنا دارد و احتمال معنایی دیگر در آن نمی‌رود که به آن نص می‌گویند، یا معنایی دیگر در آن محتمل است. در فرض دوم، یا احتمال هر دو معنا یکسان است که به آن مجمل گویند و یا یکی بر دیگری **رجحان** دارد. در فرض دوم اگر احتمال **مرجوح** - به دلیلی - مقصود باشد، به آن مؤول، و اگر احتمال **رجح**، مقصود باشد، به آن **ظاهر** گویند. [۱۴] و صول الاخیار، ص ۸۹.

سند حدیث

به سلسله ی روایین حدیث تا معصوم علیه السلام، **سند حدیث**، اطلاق می‌شود.

← اقسام حدیث از نظر سند

حدیث به لحاظ سند به **متواتر** و واحد، و **خبر واحد** به **حدیث صحیح**، **حدیث حسن**، **حدیث موثق** و **حدیث ضعیف**، تقسیم می‌شود. [۱۵] و صول الاخیار، ص ۹۲-۹۳.

تحمل حدیث

برای فراگرفتن حدیث، هشت طریق ذکر کرده‌اند: (۱) **سماح**، (۲) **قرائت**، (۳) **اجازه**، (۴) **مناوله**، (۵) **کتابت**، (۶) **اعلام**، (۷) **وصیت**، (۸) و **جاده**.

آداب نقل

(۱) بنابه گفته ی عالمان **علم درایه**، چنانچه راوی، حدیث را با شرایط آن فراگرفته باشد، می‌تواند آن را از کتلب خود- در صورتی که تصحیح شده باشد- روایت کند و **مستحب** است ابتدا **سند حدیث** و سپس **حدیث** را نقل نماید.
(۲) **راوی** می‌تواند به نقل مفاد حدیث، اکتفا کند و لازم نیست عین الفاظی را که فراگرفته نقل نماید؛ به شرط آنکه نقل به معنا موجب اخلال در مراد و تغییر معنا نشود. از این رو، لازم است راوی به خواص الفاظ و کیفیت ترکیب صحیح آنها در ابفای معانی از بعد ادبی آشنا باشد. [۱۶] و صول الاخیار، ص ۱۴۸-۱۵۲.

جرح و تعدیل

عالمان درایه، شناخت روایین **حدیث** از جهت **عدالت** و **فسق**، مورد **اعتماد** بودن و نبودن، املمی و غیر املمی بودن و دیگر جهلت را بر **فقیه** لازم دانسته‌اند تا بتواند حدیث صحیح را از **ضعیف** باز شناسد؛ همان گونه که شناخت طبقت و مراتب روایین از لحاظ **تقوا** و دانش و توانایی حفظ **حدیث** را، جهت **ترجیح** روایتی بر روایتی دیگر هنگام **تعارض** بر **فقیه**، **واجب** دانسته‌اند (**تعادل و ترجیح**). [۱۷] و صول الاخیار، ص ۱۶۱.

الفاظ دلالت کننده بر **تعدیل** راوی که در کتلب های رجالی آمده- عبارتند از:

(۱) **عدل** (**عادل**)، (۲) **تقه**، (۳) **حجت**، (۴) **صحیح الحدیث** (روایتش صحیح است)، (۵) **متقن** (حدیثش از اتقان لازم برخوردار است)، (۶) **حافظ**، (۷) **ثبت**، (۸) **صدوق**، (۹) **شیخ**، (۱۰) **صالح**، (۱۱) **معتقد**، (۱۲) **وجه**، (۱۳) **عالم**، (۱۴) و غیر آن.
الفاظ دلالت کننده بر **جرح** عبارتند از:
(۱) **ضعیف**، (۲) **کذاب**، (۳) **غالی**، (۴) **وضاع الحدیث** (جعل کننده ی حدیث)، (۵) **مضطرب**، (۶) **ساقط**، (۷) **متروک الحدیث**، (۸) **مخلط** و غیر آن. [۱۸] و صول الاخیار، ص ۱۹۲-۱۹۳.

چگونگی تدوین و ضبط حدیث

(۱) نوشتن و ثبت **حدیث** به منظور حفظ آن، **جایز**، بلکه **واجب** است.

(۲) لازم است نویسنده، حدیث را به گونه ی صحیح، ضبط کند و حروف و کلمات آن را واضح بنویسد.

(۳) سزاوار است نویسنده در آغاز- پس از نام خدا- مشخصات (نام، **کنیه** و **نسب**) استادی را که حدیث را از او فراگرفته، بنویسد.

(۴) چنانکه **مستحب** است به **حمد** و ستایش خداوند با نوشتن «عزّوجلّ» و مانند آن پس از نوشتن نام **خدا** و نیز نوشتن نام **پیامبر اسلام** صلی الله علیه و آله و **امامان معصوم** علیهم السلام همراه نکر **صلوات** و **سلام** بر آنان اهتمام ورزد.

(۵) **مستحب** است به یاد کردن روایین صالح و عالمان **دین** با **ترضی** (رضی الله عنه) یا **ترحم** (رحمه الله) اهتمام ورزد.

[۱۹] و صول الاخیار، ص ۱۹۵-۱۹۳.

۱. [↑ وصول الاخیار، ص ۸۸.](#)
۲. [↑ الحیل المتین، ص ۴.](#)
۳. [↑ نهایة الدراية \(سید حسن صدر\)، ص ۸۶.](#)
۴. [↑ وصول الاخیار، ص ۸۹.](#)
۵. [↑ وصول الاخیار، ص ۹۲-۹۳.](#)
۶. [↑ وصول الاخیار، ص ۱۴۸-۱۵۲.](#)
۷. [↑ وصول الاخیار، ص ۱۶۱.](#)
۸. [↑ وصول الاخیار، ص ۱۹۲-۱۹۳.](#)
۹. [↑ وصول الاخیار، ص ۱۹۳-۱۹۵.](#)

منبع

[فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت علیهم السلام، ج ۳، ص ۵۹۲-۵۹۴.](#)

رده‌های این صفحه: [حدیث شناسی](#) | [در ایه](#)